

mišljenja i komentari

Drugi patriotizam

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

*Svaki sam u sebi nosi smrtnu ranu, koj neima ufanje u život;
koj govori vazda staro ono i posve nevaljalo slovo: da neide,
nemože se! itd. nije mu pomoći!*

Ljudevit Farkaš Vukotinić¹

Sretoh u kafiću nekog svog starog znanca, još iz burne 1971. godine. Počesmo pričati o svemu i svačemu, kad on meni: "A kako ti s onim N. N.?" Pogledah ga u čudu, ne toliko zbog toga što se jedan humanist zanima za jednog kemičara, nego što sam u njegovim riječima osjetio neskrivenu mržnju prema N. N.-u. Pa zašto bih ja tog čovjeka morao mrziti, zapitah sam sebe, kad mi baš ništa našao u životu učinio nije, štoviše nisam ni od koga o njemu nešto ružno čuo. A onda moj sugovornik otkri karte: tog čovjeka treba mrziti zato jer je Srbin. Samo me je staro poznanstvo spriječilo da mu ne kažem zbogom za sva vremena. Oduvijek mi je bila strana pomisao da o čovjeku zlo mislim samo zato što pripada drugom narodu, rasi, vjeri ili kulturi. Gdje je taj naš akademski građanin od moje nepismene bake, od koje nisam u životu čuo ružnu riječ o Talijanima – premda su joj talijanski fašisti iz čistoga bijesa muža živog spalili, a nju ostavili sa šestoro djece na golom kamenu?

Imamo mi Hrvati takvih patriota na pretek. To su oni koji su se uvijek busali o junačka prsa, a kada se ovdje zapucalo onda su samo gledali kako da se iz Hrvatske maknu što dalje, ili – ako ne mogu – da se uvuku u svoju kućicu, e da ih nitko tko nakon rata na vlast dođe ne bi mogao na zub uzeti. Ili – da skrenemo na mirnodopske teme – to su oni koji se bore protiv hrvatskog jezika prije devedesete, jer da je "srpski", pa vode žučne rasprave o tome je li hrvatskije pisati "ne ču" ili "neću" – a kada treba na tom, našem hrvatskom jeziku nešto napisati onda ti je jao i pomagaj. Ili im se neće, ili im se ne da, ili – kad konačno počnu pisati – ono što pišu ne slični na hrvatski jezik. Na sve me je te misli dovelo nedavno pisanje članka o engleskim tuđicama u hrvatskom jeziku, posebice u stručnoj literaturi.² Primjeri mi nisu nedostajali. Naprotiv! Samo me je želja da nekoga odviše ne istaknem sprečavala da sve primjere ne izvučem iz samo jednog, nasumično izabranog teksta. Da bude još i gore, nisam jezične nesklapnosti tražio u diplomskim i inim kvalifikacijskim radovima, nego u stručnim knjigama i člancima – što će reći da su svi ti tekstovi već bili lektorirani. Nažalost, takvih tekstova ne nedostaje ni ovom časopisu.

Čitatelj će se sada okomiti na lektore. Autor može jezik znati ili ne znati, ali lektor – hoćeš, nećeš – mora biti pismen. Ali moramo biti objektivni. Što može lektor kad naiđe na konstrukciju "različiti izomeri"? Morao bi znati kemiju bolje od autora da bi u toj konstrukciji otkrio pleonazam (jer svaki je izomer različit od drugoga). Ili bi lektor trebao tako dobro poznavati engleski jezik da bi u frazi "jedan od najbitnijih" prepoznao prevedenicu "one of the most important" – i onda se potrudio da to kaže na način primjereniji hrvatskom jeziku ("bitan je uvjet", "bitno", "neizbježno"). Pa kad dođe do stručnih izraza – što može učiniti? Može li se umjesto "prognoza bolesti" reći "ishod bolesti" ili umjesto "dobivanje informacija o strukturi" napisati "istraživanje strukture"? Da vam pravo kažem, jedanput sam "kroatizirao" tuđi tekst – bilo bi mi lakše da ga je autor napisao na engleskom. Eto, na tome se ogleda domoljublje svakog od nas. Iako mi je teško shvatiti da netko u dvanaest godina školovanja nije naučio svoj materinski jezik toliko

da na njemu može pisati o svojoj struci, još mi je teže razumjeti kako se nakon srednje škole nije potrudio da ga sam nauči. I toj općoj nepismenosti naših kemičara i drugih stručnjaka neće pomoći uvođenje hrvatskog jezika kao predmeta na fakultete (što predlažu jezikoslovci) – jer samo polaganje ispita nije, bojim se, jamstvo ni za što, a ponajmanje za sustavno znanje. A evo zašto. Ima ljudi koji su obdareni dobrom memorijom, to su oni koji odmah sve zapamte, ali isto tako odmah (nakon ispita) sve zaborave. Ne može se znati ono što se neće, ne može se učiti ako se ne želi naučiti. Želja da se piše na hrvatskom jeziku, želja da se objavljuje u hrvatskih stručnim časopisima, želja da se ostane i djeluje ovdje, u našoj sredini mora biti potaknuta ne samo maglovitim osobnim interesima ili pak lijenošću i nepoduzetnošću, nego upravo domoljubljem, patriotizmom. To je taj drugi patriotizam iz naslova ovoga članka. To je patriotizam pozitivnog predznaka.

Nakon stvaranje vlastite države i rata za njezinu nezavisnost, nama Hrvatima predstoji drugi Ilirski preporod ako hoćemo – kao i naši prethodnici iz 19. stoljeća – ući u kolo civiliziranih naroda. A taj preporod treba početi prije svega sviješću o sebi. Mi kemičari trebamo biti svjesni da unatoč tome što hrvatska kemija ne može toliko utjecati na svjetsku znanost koliko njemačka ili američka, ipak možemo – makar u malom – istraživati prema svjetskim standardima. Ali strano je – čini se – nama Hrvatima uvijek bilo nekako slađe od domaćeg. Naš će čovjek otići u Ameriku da "napravi karijeru", premda to u većini slučajeva znači da će do mirovine biti na stručnom usavršavanju, biti vječni postdoktorand. Ili što reći o primjeru našeg mladog znanstvenika, koji je temeljni studij otegnuo do svoje 28. godine – da bi lakše dobio stipendiju u Sjedinjenim Državama – a sada u 35-toj godini života ne želi doktorirati jer će, ako to učini, izgubiti posao (a drugi neće naći). Privukao ga sjaj Amerike, sjaj koji se dobrim dijelom hrani našom lošom slikom o svojoj domovini i – u konačnici – o svojim sposobnostima.

Nije to dakako jedini primjer. Primjer je i ovaj časopis koji bi – vjerujem – lako došao među vrhunske (CC) časopise samo da u njemu više objavljuju naši najbolji znanstvenici. Ili što reći na omaložavanje drugog našeg kemijskog časopisa, *Croatia Chemica Acta*, koji unatoč faktoru utjecaja od 0,9 nije, čini se, dovoljno privlačan našim kemičarima premda mnogi od nas objavljuju u stranim časopisima manjeg faktora utjecaja. A do tog je faktora utjecaja (od početnih 0,4) časopis došao zahvaljujući glavnom uredniku i članovima uredništva koji su dobro shvatili zadnji dio misli ilirca Ljudevita Farkaša Vukotinića, koju sam citirao na početku članka: "Koj razumije, koj pravo i čvrsto hoće, on može."

Literatura:

1. Citirano prema: J. Balabanić, Lj. Farkaš Vukotinić, Školska knjiga i Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb 2005, str. 15.
2. N. Raos, Arh. Hig. Rada Toksikol., u tisku.